

Djuravdelningen

Bilaga till checklista - Ren

Fastställt den 23 januari 2024

Innehåll

Inledning	3
Ren 1. Personalstyrkan är tillräcklig och den har adekvat utbildning/erfarenhet för skötseln av renarna.	4
Ren 2. Tillräcklig tillsyn sker av alla renar.	4
Ren 3. Renarnas hull är godtagbart	5
Ren 4. Kraven avseende utrustning som ger djuren en elektrisk stöt är uppfyllt.	5
Ren 5. Kraven avseende att renar inte får överansträngas, agas eller drivas följs. .	5
Ren 6. Sjuka/skadade renar ges nödvändig vård och behandling.	6
Ren 7. Det finns journaler över läkemedelsanvändningen för minst fem år tillbaka samt antalet dödsfall i besättningen för minst tre år tillbaka i tiden.	6
Ren 8. Utrustning i hägn för renar är utformad så att den inte djuren skador eller medför risk för djurens hälsa.	7
Ren 9. Renarna ges tillräckligt med foder och vatten som är av god kvalitet och anpassat för djurslaget.	8
Ren 10. Operativa ingrepp utförs på ett djurskyddsmässigt acceptabelt sätt.	9
Ren 11. Kraven som gäller för injektioner är uppfyllda.	9
Ren 12. Hormoner och andra ämnen används endast på tillåtet sätt.	10
Ren 13. Kravet på att avel inte innebär lidande är uppfyllt.	10
Ren 14. Kraven för tävling med ren och offentlig förevisning av ren är uppfyllda. .	10
Ren 15. Kraven för hållande av ren i djurpark är uppfyllda.	11
Ren 18. Hägnet är förprovat och godkänt vid slutbesiktning	11

Inledning

Denna vägledning är beslutad av Jordbruksverket och ger information om hur bestämmelserna som rör djurens välfärd bör kontrolleras. Dokumentet ger också vägledning i hur föreskrifterna bör tolkas och tillämpas i praktiken. En vägledning är dock inte juridiskt bindande och Jordbruksverket saknar möjlighet att besluta om bindande instruktioner för länsstyrelsens kontrollpersonal. Vägledningen beskriver lämpliga sätt att kontrollera att bestämmelserna följs. Det kan dock finnas andra kontrollåtgärder som också är lämpliga.

Vägledningens utformning

Vissa kontrollpunkter innehåller en mer fördjupad bakgrundsbeskrivning. Detta för att åstadkomma en mer samstämmig uppfattning om hur föreskrifterna är avsedda att tolkas och tillämpas.

Hänvisningar till författningstext anges inte i denna vägledning, utan dessa finns i stället i checklistan för djurskyddskontroller vid respektive kontrollpunkt. Checklistan kan du ladda ner från Jordbruksverkets hemsida.

Kontrollpunkterna i denna vägledning är till skillnad från kontrollpunkterna i checklistan lagda i nummerordning. Detta för att göra det lättare att hitta i vägledningen.

Ren 1. Personalstyrkan är tillräcklig och den har adekvat utbildning/erfarenhet för skötseln av renarna.

Personer som tar hand om djur ska ha tillräckliga kunskaper och färdigheter samt vara tillräckligt många för att kraven på djurens tillsyn och skötsel ska kunna uppfyllas. Genom att ställa lämpliga frågor till djurhållaren kan eventuella brister vad gäller personella resurser eller kunskap hos djurhållaren belysas. Konkret innebär detta förfarande att denna kontrollpunkt ofta bedöms under och i samband med avslut av kontrollens utförande och inte vid kontrollens inledning. Du bör kunna, efter dialog med djurhållaren, uppskatta en rimlig tillsyn- och skötseltid som ägnas djuren.

Ett nej i checklistan på denna punkt bör därför bli aktuellt om det finns överträdelser som indikerar att djurhållaren/personalen uppenbarligen saknar kunskaper om djurhållning och/eller lämplighet att ansvara för djuren samt att personalbemanningen i förhållande till antalet djur/besättningsstorlek/inriktning på en djurhållning är otillräcklig. Det kan exempelvis handla om allvarliga brister i tillsyn och skötsel som t.ex. att avmagrade djur och djur som uppvisar rörelsestörningar påträffas i hägnet/i hjorden på betet.

Kontrollpunkten är ett grundvillkor.

Ren 2. Tillräcklig tillsyn sker av alla renar.

Det är viktigt att tillsynen anpassas efter den djurhållning som bedrivs och sker så grundligt att brister och missförhållanden snabbt upptäcks. Särskild uppmärksamhet ska ägnas tillsynen av djurens hälsa och välbefinnande under dräktighetens senare del, vid kalvningstiden eller när väsentliga förändringar i omständigheterna inträffar.

Under tillskottsutfodringsperiod ska renarna ha tillsyn i samband med den dagliga utfodringen.

Kontrollera:

- Att arbetsrutiner för tillsyn (inkl. beredskap) finns upprättade. Är ansvarsfördelningen för rensköterna tydlig? Finns det rimliga möjligheter att utföra tillsynen så som den beskrivs utifrån djurhållningen i besättningen?
- Att det, då detta är möjligt, finns noteringar om att djur saknas, är skadade eller i dåligt hull och vilka åtgärder som vidtagits.

- När det gäller tillsyn under perioden när stödutfodring inte sker, är det svårare med tillsynen, speciellt då djuren rör sig över stora områden. Djurhållaren/skötaren måste känna till flockens vanor, så att tillsyn kan ske ”på ett för djuren betryggande sätt”.

Kontrollpunkten är ett grundvillkor.

Ren 3. Renarnas hull är godtagbart

Kontrollera:

Att renarna är i gott hull och utan kliniska tecken på sjukdom som t.ex. ökat tårflöde, diarré, tecken på parasitangrepp, rörelsestörningar, ålderssvaghet, beteendestörning och felväxta klövar.

Kommentar:

Vinterfällan byts under början av sommaren och renarna kan under denna period ge ett luggslitet intryck. Tecken på parasitangrepp kan vara kraftig avmagring och bulor i hårremmen. Dålig hårrem kan också bero på svält eller kopparbrist.

Under sommar och höst behöver renarna 4-6 gånger mer foder än under vintern, eftersom de ska bygga upp sina muskelreserver. På senhösten ska de se trinda ut för att klara vinterperioden bra.

Ren 4. Kraven avseende utrustning som ger djuren en elektrisk stöt är uppfyllt.

Denna punkt bör inte vara aktuell för renar, men ska ändå ingå vid i en kontroll.

Kontrollera:

- Att utrustning som kan ge djuren elektriska stötar (el-påfösargrindar, elstängsel) inte finns uppmonterade där renarna hålls.

Ren 5. Kraven avseende att renar inte får överansträngas, agas eller drivas följs.

Kontrollera:

- Vilka rutiner tillämpas för drivning i olika situationer?
- Att det i en situation då djuren drivas (t ex vid pålastning på fordon, drivning i samband med skiljning) inte sker överansträngning eller aga av djuren och/eller att otillåtna drivningsmetoder, t ex el-påfösare används.
- Att styrelse för sameby i förväg meddelat länsstyrelserna i berörda län tidpunkt och sträcka för planerad helikopterdrivning.

- Hur helikopterdrivningen har genomförts, t. ex: vilka terräng- och snöförhållanden inklusive skare? Vilken tidpunkt på året? Vilka som utför drivningen? Hastighet vid genomförandet av drivningen?

Kommentar:

Observera att stress i en drivnings- eller infångningssituation är beroende av flera faktorer, som djurens grad av tamhet, kondition, omgivningens temperatur, snödjup etc.

Vid svårare terrängförhållanden kan helikopterdrivning ur djurskyddssynpunkt vara helt olämplig. Helikopterdrivning bör inte ske då skaren inte bär djuren.

Ren 6. Sjuka/skadade renar ges nödvändig vård och behandling.

Kontrollera:

- Att det finns hanteringsfällor som är dimensionerade efter antalet renar som hanteras och att fällorna är lätta att övervaka
- Att det finns utrustning för avlivning utan dröjsmål av djur som är så sjuka eller skadade att avlivning krävs.
- Att den som hanterar utrustningen har tillräckliga kunskaper för detta.
- Rutiner inkl. medicinsk beredskap för att minimera insatstiden för vård och behandling av akut sjuka renar (larmlista med telefonnummer).
- Vilken veterinär som brukar anlitas.

Kontrollpunkten är ett grundvillkor.

Ren 7. Det finns journaler över läkemedelsanvändningen för minst fem år tillbaka samt antalet dödsfall i besättningen för minst tre år tillbaka i tiden.

Kontrollen bör omfatta

- Att det finns minst fem års sparad korrekt dokumentation över veterinärmedicinska behandlingar och läkemedelsanvändning räknat från det datum då läkemedlet har tillförts det enskilda djuret.
- Att det finns minst tre års sparad dokumentation över antalet djur som hittats döda respektive avlivats i djurbesättningen.

Vägledning

Främsta syftena med kravet på dokumentation av läkemedelsbehandlingar är livsmedelssäkerhet och djurskydd. Om det påvisas rests substanser av läkemedel i slaktkroppar ska man kunna gå tillbaka och via journalen kontrollera hur och vilket medel som har tillförts enskilda djur eller grupper av djur. Samma sak gäller om det finns misstanke om att djur har felbehandlats. Journalen ska i enlighet med artikel 108, Rådets förordning (EU) nr 2019/6 innehålla uppgifter om:

1. datum då läkemedlet först administrerades till djuret eller djuren och klockslag för behandlingen,
2. identifiering av det djur eller den djurgrupp som har behandlats,
3. diagnos eller orsak till behandlingen,
4. läkemedlets namn och dosering,
5. behandlingstidens längd,
6. karenstid, även om karenstiden är noll,
7. namn på förskrivande veterinär och kontaktuppgifter, i tillämpliga fall, samt
8. bevis på förvärv av det läkemedel som använts alternativt en kopia på veterinärreceptet för receptbelagda läkemedel,
9. namn eller företagsnamn och stadigvarande adress eller säte för leverantören.

Det finns inget krav på att djurhållaren ska använda en viss sorts blankett eller journal. Kravet på dokumentation kan därför uppfyllas genom att veterinärens besöksjournal sparas, under förutsättning att den innehåller de begärda uppgifterna. Oavsett hur uppgifterna dokumenteras så är det viktigt att uppgifterna är läsliga och sparas på gården i minst fem år. Antalet djur som dör i besättningen samt anledningen till dödsfallen ska dokumenteras och sparas i minst tre år.

Kontrollpunkten är ett grundvillkor.

Ren 8. Utrustning i hägn för renar är utformad så att den inte djuren skador eller medför risk för djurens hälsa.

Kontrollera:

- Att stängsel, stöttor och andra förstärkningar i hägn och gårdor är i fullgott skick så att de hägnade djuren inte kan ta sig ut och att hundar och andra vilda djur inte kan ta sig in i hägnet
- Att stängsel och stängselkonstruktion är sådana att renarna inte skadar sig. Djuren ska lätt kunna upptäcka stängslet.
- Att total areal på hägn- och betesfällor bedöms vara tillräcklig.

- Att antalet djur som finns i hägnet står i lämplig proportion till hägnets storlek, terräng och växtlighet.
- Om möjlighet finns att utöka eller byta hägn till renarna om det blir smutsigt/nedtrampat.

Kommentar:

Om renarna hålls i ett hägn under längre tid (flera veckor) bör det inte finnas fler än ca 100 djur per hektar.

Kontrollpunkten är ett grundvillkor.

Ren 9. Renarna ges tillräckligt med foder och vatten som är av god kvalitet och anpassat för djurslaget.

Kontrollera vid stödutfodring:

- Att det finns flyttbara utfodrings- och vattningsanordningar.
- Att placering av foder direkt på marken undviks och bara sker om marken är frusen, torr och täckt av snö samt att pellets alltid ges i krubbor.
- Att placering och dimensionering av utfodrings- och vattningsanordningar möjliggör för djuren att inta foder och vatten på ett lugnt och naturligt sätt.
- Att djuren har tillräckligt utrymme vid utfodringsplatser så att alla djur får plats att äta samtidigt.
- Att det finns tillgång till vatten av god kvalitet.
- Att lagring av fodret sker på ett sådant sätt att det håller en hög hygienisk nivå.
- Hur ofta fodergivan beräknas och justeras.
- Om foder och vatten har analyserats – ta del av analysvar.

Kommentar:

Det är viktigt att kunna flytta utfodringsanordningar för att undvika upptrampning av marken.

Djuren ska t. ex kunna ha en naturlig kroppsställning då de äter och dricker. Hö och ensilage ges bäst i höhäck anpassad för ren. Observera att renar som får enbart hö eller ensilage under lång tid kan dö av undernäring. Det är extra viktig med tillgång till vatten under perioden när det inte finns snö och marken är frusen. Om det inte finns naturlig kalkkälla, kan detta ordnas t.ex. genom manuell vattning i baljor eller uppvärmda vattenkoppar.

Kontrollpunkten är ett grundvillkor.

Ren 10. Operativa ingrepp utförs på ett djurskyddsmässigt acceptabelt sätt.

Kontrollera:

- Att märkning, kastrering och eventuell avhorning görs på ett djurskyddsmässigt acceptabelt sätt och att den som utför ingreppet har tillräcklig kunskap om hur detta ska göras.
- Att märkning med hack i öronen inte sker då utomhustemperaturen understiger -5°C .
- Att horn som sågas av är fejade och alltså inte i bast, d v s de får inte vara täckta av nerv- och blodförsörjd hud.

Kommentar:

Observera att djur som förlorar sina horn faller i rang. Hornbärande djur ska alltid transporteras åtskilda från hornlösa djur och då grupperas efter hornstorlek.

Vägledning

Kastrering som utförs av lekman ska ske med en krossande tång (oftast en burdizzotång) som är anpassad för ändamålet.

Kontrollpunkten är ett grundvillkor.

Ren 11. Kraven som gäller för injektioner är uppfyllda.

Kontrollera:

- Att djurägaren ger eventuella injektioner enligt en veterinärs ordination och instruktion.

Vägledning

Djurhållaren får ge injektioner med läkemedel som en veterinär har ordinerat för ett aktuellt tillstånd hos det aktuella djuret vid ett aktuellt tillfälle. Injektionerna ska ges enligt veterinärens instruktioner. Detta innebär att djurhållaren inte får initiera behandling på eget initiativ, ge läkemedlet till en annan individ eller på ett annat sätt eller vid ett annat sjukdomstillstånd.

Ren 12. Hormoner och andra ämnen används endast på tillåtet sätt.

Denna kontrollpunkt kopplas i grundvillkorssammanhang ihop med hormondirektivet och ska kontrolleras, även om användning vanligtvis inte är aktuellt när det gäller ren.

Kontrollera:

Hormoner och vissa andra läkemedel får inte ges till djur. Det finns dock undantag från förbudet och en del hormoner får användas vid behandling av fertilitetstörningar samt exempelvis vid brunstsynchronisering. Hormoner och läkemedel som är förbjudna att använda är tyreostatika, trenbolon, zeranol, stilbener, stilbenderivat, ämnen med östrogen, androgen eller gestagen effekt, allytrenbolon och Betareceptorstimulerande substanser.

Kontrollpunkten är ett grundvillkor.

Ren 13. Kravet på att avel inte innebär lidande är uppfyllt.

Kontrollera:

- Att djur med genetiska defekter som kan innebära lidande inte används på ett otillåtet sätt i avelsarbetet.

Kommentar:

Vid renskötsel används naturlig parning och då selektionstrycket är relativt hårt i och med den extensiva skötseln, är ärftliga sjukdomar ovanliga. Det förekommer dock missbildningar av bl.a. käkar och extremiteter, vilka oftast leder till tidiga dödsfall, då kalvarna ej klarar sig. Djur med bukbräck kan dock överleva längre. Dessa djur bör emellertid både av ärftlighets- och djurskyddsskäl slaktas så snart som möjligt.

Kontrollpunkten är ett grundvillkor.

Ren 14. Kraven för tävling med ren och offentlig förevisning av ren är uppfyllda.

Kontrollera:

- Att kraven i 3 kap. djurskyddslagen (2018:1192) gällande tävling och offentlig förevisning är uppfyllda.

Kommentar:

Djur som tränas för eller används vid tävling ska vara fria från skada och sjukdom som kan antas förorsaka lidande och att de prestationskrav som ställs vid träning och tävling ska vara anpassade till det enskilda djurets fysiska och psykiska förmåga. Djuren ska ha genomgått veterinärbesiktning och djurutrymmen anpassade till renarnas behov ska finnas iordningställda innan djuren kommer till platsen för arrangemanget. Djur får aldrig tvingas utföra handlingar som det inte har fysiologiska och träningsmässiga förutsättningar för och djurens behov av vila ska tillgodoses. Det är viktigt att renarna är vana vid den utrustning som används.

Ren 15. Kraven för hållande av ren i djurpark är uppfyllda.

Kontrollera:

- Att hägn, utfodringsplatser m.m. uppfyller areal och kvalitetskrav enligt Jordbruksverkets föreskrifter (SJVFS 2019:29) om djurhållning i djurparker m.m., saknr L 108.

Kommentar:

Se i övrigt tillämpbara punkter i vägledningen ovan.

Ren 18. Hägnet är förprovat och godkänt vid slutbesiktning

Kontrollen bör omfatta:

- Är nuvarande utformning av stallet/djurutrymmet godkänd vid förprövningsbesiktningen eller vid en efterhandsprövning?
- Används stallet/djurutrymmet på sådant sätt som den godkänts för vid förprövningsbesiktningen eller vid en efterhandsprövning eller har något ändrats eller byggts om?

Vägledning

Inför kontrollen är det viktigt att veta vilket utförande som stallet vid förprovningen har godkänts för och under vilka förutsättningar i övrigt som godkännandet grundar sig på, t.ex. vad gäller djurslag, djurkategori eller djurantalet. Med god kännedom om detta minskar t.ex. risken att krav ställs som står i strid med beslut som fattats vid förprovningen eller förprövningsbesiktningen. Det minskar också risken att ytterligare krav ställs rörande sådant som skulle ha beaktats vid själva förprovningen, d.v.s. i det fall det föreligger ett så kallat gynnande förvaltningsbeslut.

För att få tillräcklig kännedom om den aktuella gården så bör en noggrann genomgång göras av gårdens förprovningshistorik och aktuella förprovningshandlingar. Vid en sådan genomgång bör särskilt observeras om förprovningsbesiktning har skett av förprovade stallar och djurutrymmen. Detta eftersom det inte är ovanligt att stallets slutliga utförande eller användning skiljer sig jämfört med de förutsättningar som gällde på förhand, d.v.s. vid förprovningen. Vad som godkänts vid förprovningsbesiktningen är därför av största vikt att känna till vill djurskyddskontrollen. Om förprovningsbesiktning inte har gjorts bör en sådan samordnas med djurskyddskontrollen.

- Kryssa "ej aktuellt" i checklistan om stallet/djurutrymmet inte omfattats av kravet på förprovning.
- Kryssa "nej" i checklistan om stallets/djurutrymmets nuvarande utformning eller användning omfattats av kravet på förprovning men inte har förprovats.

I dessa fall bör ärende om efterhandsprovning enligt 6 kap. 2 § djurskyddslagen samt ärende om särskild avgift enligt 10 kap. 1 och 4 §§ djurskyddsförordningen initieras. (Observera att efterhandsprovning endast gäller för förprovningspliktiga åtgärder som skett efter den 1 januari 2004.)

- Kryssa "ja" i checklistan om stallets/djurutrymmets nuvarande utformning och användning stämmer överens med vad som godkänts vid förprovningsbesiktningen eller vid efterhandsprovning.

Om förprovningsbesiktning har skett men utformningen eller användningen av stallet/djurutrymmet avviker från vad som godkänts vid besiktningen ska du:

- Kryssa "ja" i checklistan om konstaterade avvikelser ändå är godtagbara.
- Kryssa "nej" i checklistan om konstaterade avvikelser inte är godtagbara.
- Kryssa "ej kontrollerat" i checklistan om bedömning inte kan göras.

Om stallets/djurutrymmets nuvarande utformning och användning godkänts vid förprovning men inte slutbesiktigats bör om möjligt kontroll tillika slutbesiktning göras av att stallets utformning och användning är i enlighet med förprovningsbeslutet eller i övrigt kan godtas.

- Kryssa "ja" i checklistan om så är fallet eller om konstaterade avvikelser är godtagbara.
- Kryssa "nej" i checklistan om konstaterade avvikelser inte är godtagbara.
- Kryssa "ej kontrollerat" om sådan kontroll eller slutbesiktning inte kan göras.